

מגדים של זהב

על דרך הפלפול והחידוד

שנת תשפ"ה - גליון קעט

פרשת השפטים

בענין

קושית המפרשים על רש"י שכתב שהעבד נרצע כיון ששמע על הר סיני 'לא תגנוב', הרי לפי הגמרא במסכת סנהדרין מיידי 'לא תגנוב' בגונב נפשות ולא בגונב ממון

איינער פון די י"ג מדות וואס רבי ישמעאל האט אינז געלערנט. איינער פון די י"ג מדות איז 'דבר הלמד מעניינו', דהיינו אויב די תורה שרייבט עפעס א דין, און מען האט א ספק פון וועלכע דין די תורה רעדט דארט, דעמאלטס דארף מען קוקן די 'ענין' ארום פון וואס די תורה רעדט, און אזוי קענסטו וויסן אויך אויף דער הלכה וואס די ביסט מסופק, וואס די תורה האט געמיינט צו זאגן מיט דעם. און אזוי אויך דא ביי לא תגנוב: **במה הכתוב מדבר - בנפשות** - דא ביי די עשרת הדברות רעדן דאך די לאוויין וואס שטייען נעבן די לאו פון לא תגנוב פון זאכן וואס די עונש אויף דעם איז 'נפשות' דהיינו מיתת בין דין, אזוי ווי די לאו פון לא תרצח, און די לאו פון לא תנאף, וואס די עונש אויף די אלע איז מיתת בית דין, **אף כאן** - אויב אזוי ווען די תורה שרייבט די לאו פון 'לא תגנוב', בנפשות - גייט מען רעדן פון אזא סארט גניבה וואס די עונש אויף דעם איז 'מיתת בית דין', און וויבאלד דער עונש פון א גונב נפשות איז דאך מיתת אזוי ווי עס שטייט קלאר אין די תורה (שמות כא, טז) **וְגָנַב אִישׁ וּמְכָרוֹ וּנְמָצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמָת**, זעהט מען פון דעם אז דער לא תגנוב וואס שטייט ביי די עשרת הדיברות רעדט מען פון א 'גונב נפשות', און נישט פון א 'גונב ממון'.

און די גמרא איז ממשיך און ברענגט אראפ א אנדערע ברייתא ווי עס שטייט אזוי: **תניא אידך**, שטייט אין פסוק אין פרשת קדושים (ויקרא יט, יא) **לא תִּגְנוֹבוּ** - מען טאר נישט גנב'ענען, זאגט די ברייתא: **בגונב ממון הכתוב מדבר** - די פסוק דא אין פרשת קדושים רעדט פון איינער וואס גנב'עט געלט, פּרעגט די ברייתא: **אתה אומר בגונב ממון, או אינו אלא בגונב נפשות** - פון ווי נעמט מען אז די פסוק רעדט פון א גונב ממון, אפשר רעדט די פסוק פון איינער וואס איז א גונב נפשות?

ענטפערט די גמרא: **אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, דבר הלמד מענינו** - דעס גייט מען אויך ארויס לערנען מיט די כלל פון רבי ישמעאל, 'דבר הלמד מענינו', **במה הכתוב מדבר** - וואס רעדט דארט יענער פסוק? **בממון** - די פסוקים ארום דארטן רעדט מען פון איינער וואס איז פוגע אנדערע מענטשן בדיני ממון, **אף כאן** - איז מוכח פון דעם אז אויך די לאו וואס עס שטייט פון 'לא תגנוב' **בממון** - רעדט מען פון איינער וואס גנב'עט געלט און נישט נפשות. עד כאן סוגית הגמרא בסנהדרין.

וְהָגִישׁוּ אֲדָנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהָגִישׁוּ אֶל הַדֹּלֶת או אֶל הַמְּזוּזָה נִרְצַע אֲדָנָיו אֶת אֲזָנוֹ בְּמִרְצַע וְעִבְדוֹ לְעֹלָם: (שמות כא, ו)

דברי רש"י

רש"י שרייבט דא אויפן פסוק: **ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף** - פארוואס האט די תורה געהייסן אז מען דארף מקיים זיין די הרצעה דוקא אויף די אויערן מער ווי די אנדערע אברים וואס די מענטש פארמאגט? **אמר רבי יוחנן בן זכאי און זאת שמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע** - דער עבד עברי וואס איז געווארען פארקויפט פאר א עבד איז דא א סיבה דערפאר, ווייל דער מענטש האט גע'גנב'עט און ער האט נישט געהאט קיין געלט צו באצאלן, וועגן דעם האט מען אים פארקויפט פאר א קנעכט, און אויב אזוי אזא מענטש וואס האט געהערט אויף די בארג סיני די אכטע דיבור פון די עשרת הדיברות די דיבור פון 'לא תגנוב', און דער מענטש האט עובר געוועהן אויף לא תגנוב, וועגן דעם איז מען מרצע זיין 'אוזן' וואס האט געהערט אז מען מעג נישט גנב'ענען און ער האט יא גע'גנב'עט.

קושית המפרשים

די **מפרשי רש"י** פּרעגן אויף דעם רש"י זייער א שטארקע קשיא. אין די גמרא **מסכת סנהדרין** (פו, א) ווערט געברענגט א ברייתא ווי עס שטייט אזוי: **תנו רבנן**, עס שטייט אין די תורה ביי די עשרת הדברות (שמות כ, יג) **לא תִּגְנוֹבוּ** - מען טאר נישט גנב'ענען, זאגט די ברייתא: **בגונב נפשות הכתוב מדבר** - דער לאו פון לא תגנוב רעדט מען פון איינער וואס גנב'עט 'נפשות' - דהיינו ער גנב'עט א מענטש. זאגט די ברייתא ווייטער: **אתה אומר בגונב נפשות, או אינו אלא בגונב ממון** - פון ווי נעמט מען אז די פסוק 'לא תגנוב' רעדט די תורה פון איינער וואס איז א 'גונב נפשות', אפשר רעדט דער פסוק פון איינער וואס גנב'עט געלט? ענטפערט די ברייתא: **אמרת: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, דבר הלמד מענינו** - פירוש: די מקור אז די פסוק רעדט פון איינער וואס איז א 'גונב נפשות', לערנט מען ארויס פון

קומען די מפרשים און פרעגן אויף רש"י, אז פון די גמרא אין מסכת סנהדרין קומט דאך אויס אז עס איז דא צוויי לאוין אין די תורה פון גנב'ענען. איין לאו איז דער לאו פון 'לא תגנב' וואס שטייט ביי די עשרת הדיברות, און דער לאו רעדט פון א 'גונב נפשות', און די צווייטע לאו איז די לאו וואס שטייט אין פרשת קדושים 'לא תגנבו', וואס דער לאו רעדט פון א 'גונב ממון', איז וואס שרייבט רש"י 'אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע', דער עבד וואס ווערט פארקויפט, ווערט פארקויפט ווייל ער איז געוועהן א 'גונב ממון', און ער האט נישט צו באצאלן, און דער 'לא תגנב' וואס דער עבד האט געהערט אויף די הר סיני די לאו פון לא תגנב, האט דער לאו בכלל נישט גערעדט פון איינער וואס איז א 'גונב ממון', נאר א 'גונב נפשות'?

לפי זה זאגט די רבי ר' העשיל זייער שיין, רש"י הייבט אן און שרייבט: 'אזן זאת ששמעה על הר סיני', און אויב די אויער האט געהערט די דיברות ביים הר סיני, על כרחך קען נישט זיין ווי די ערשטע דרשה אין די מדרש אז 'את כל הדברים האלה' מיינט 'שאמר כל הדברות בדיבור אחד, מה שאי אפשר לאזן לשמוע', ווייל רש"י זאגט דאך קלאר אז די אויערן האבן יא געהערט, איז על כרחך דארף מען זאגן די צווייטע פשט אין מדרש, אז מיט די דיברות איז מיט געקומען אויך די פרטי דינים פון יעדער דיבור, און אויב אזוי איז דאך מיט געקומען מיט די לאו פון לא תגנב אויך די איסור פון 'גונב ממון', און וועגן דעם האט דאך דער עבד געהערט אויפן הר סיני אז מען מעג נישט גנב'ענען אפילו ממון, איז וועגן דעם איז מען אים מרצע 'באזן', ווייל ממש דעם האט ער געהערט אויפן הר סיני.

תירוצו של הטורי זהב

דער טורי זהב (חושן משפט סימן שמח סעיף ב) פרעגט אויך דער קשיא, און ווי ער שרייבט: **ובמשפטים מביא רש"י אזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב כו', קשה הא לא תגנוב קאי אנפשות?**

קומט די ט"ז און שרייבט א שיינער טיפע תירוץ אויף דער קשיא, וזה לשונו: **יש לתרץ, דעל כרחך לא דרשינן דקאי אנפשות אלא משום כפל דלא תגנובו, ואמרינן בריש פרק אלו הן הנחנקין, דדרשינן דבר הלמד מענינו תגנוב קאי על נפשות כמו לא תרצח, נמצא כיון דעל כרחך אחד קאי על נפשות אז מסתבר טפי לדרוש לא תגנוב על נפשות, אבל אי לא היה כתוב אלא לא תגנוב לחוד היה לדורשו על ממון דמסתבר שקאי אממון, ועל כן זה הגנב אי לא שמע אלא לא תגנוב היה לו לדורשו על ממון, ואי שמע גם לא תגנוב כל שכן דהיה לו לדרוש אחד על ממון.**

פירוש: דער ט"ז איז מדייק דעם וואס די גמרא זאגט אין מסכת סנהדרין (הובא למעלה) **'אתה אומר בגונב נפשות, או אינו אלא בגונב ממון'**, דהיינו פון די ברייתא איז משמע אז לעולם ווען עס שטייט אין די תורה 'לא תגנב' אליינס, זאגט די 'סברא פשיטא' אז מען רעדט פון איינער וואס גנב'עט געלט, און נאר וועגן מען האט די לימוד פון 'דבר הלמד מענינו' לערן איך ארויס פון דעם אז מען רעדט פון 'גונב נפשות' און נישט פון 'גונב ממון'. און אנדערע ווערטער, אפילו אינז האבן נאך א פסוק אין די תורה ווי עס שטייט 'לא תגנבו' און על כרחך דארף איינס קומען פאר 'גונב נפשות' און איינס פון 'גונב ממון', אבער אפילו אזוי ווען עס וועלט נאר געשטאנען איינמאל די ענין פון 'לא תגנב' וואלט די סברא פשיטא געזאגט אז די פסוק קומט צו לאזן הערן אז מען טאר נישט גנב'ענען קיין געלט אין נישט נפשות, און נאר וועגן מען האט נאך א פסוק ווי עס שטייט 'לא תגנבו', איז על כרחך קומט איינס פאר 'נפשות' און איינס פאר 'ממון', און עס איז מסתבר צו זאגן אז דעם וואס עס שטייט ביי די עשרת הדיברות רעדט מען פון 'ממון', בכח 'דבר הלמד מענינו'.

און לפי זה קומט מען צו די גנב יעצט אין מען זאגט אים אזוי, ממה נפשך אויב האסטו געהערט אויף די בארג סיני נאר די לאו פון 'לא תגנב', און די האסט בכלל נישט געהערט פון די לאו פון 'לא תגנובו', אויב אזוי האסטו נישט קיין שום מקור אז עס איז בכלל דא א איסור פון 'גנב נפשות', ווייל בפשטות איז דער 'לא תגנב' אויף גונב ממון, און אויב ווייסטו יא פון די צווייטע לימוד פון 'לא תגנבו', איז על כרחך ווייסטו אז עס איז דא די איסור פון 'גונב ממון', איז ממה נפשך ווייסטו אז 'גנב ממון' איז אסור, איז וועגן דעם איז מען מרצע באזן.

תירוצו של הרבי ר' העשיל מקראקא

דער גרויסע גאון ורבן של ישראל ורבן של כל חכמי דורו הרבי רבי העשיל מקראקא זי"ע אין זיין ספר חנוכת התורה ברעגנט דעם קשיא און ווי ער שרייבט: **והנה לכאורה תמוה הא הפסוק לא תגנוב מיירי בגונב נפשות והא לזה מכרוהו בגניבת ממון?**

קומט די רבי ר' העשיל און ענטפערט אזוי: **ויש לומר, על פי מה דאיתא במדרש על הפסוק (שמות כ, א) וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר, מלמד שאמר כל הדברות בדיבור אחד, מה שאי אפשר לאזן לשמוע ולפה לדבר וכו', דבר אחר מלמד שלכל דיבור ודיבור אמר פרטי הדברים השייכים לאותו הדיבור. דרך משל בדיבור לא תרצח אמר נמי המלבין פני חבירו שהוא כעין רציחה דאזיל סומקא ואתי חיורא וכן כל כיוצא בזה. וכן בדיבור לא תגנוב אמר נמי גונב ממון וגונב דעת הבריות וכיוצא בו וכו' עיין שם. אם כן השתא יובן דברי רש"י ז"ל הנזכר לעיל אזן ששמע על הר סיני לא תגנוב אם כן כיון ששמע על כרחך אי אפשר לומר כפשט הראשון של המדרש הנזכר לעיל על את כל הדברים האלה לאמר וכו' אלא על כרחך דהפשט השני הוא עיקר שאמר פרטי הדברים של כל דיבור ודיבור. נמצא אף דהפסוק לא תגנוב קאי על גניבת נפשות מכל מקום הפרטי דברים נאמרו עמו והוא גניבת ממון וגניבת דעת וכל כיוצא בו כנזכר לעיל. ואם כן שמע האזן על הר סיני לא תגנוב על גניבת ממון גם כן והוא הלך וגנב לכך תרצע.**

פירוש: דער רבי ר' העשיל ברענגט אראפ א מדרש וואס דרש'נט אויף די פסוק וואס שטייט ביי די פתיחה פון די עשרת הדיברות: **וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר**, ברעגנט די מדרש צוויי דרשות. **דרשה א** - 'אל כל הדברים האלה' מיינט אז די אייבישטער האט געזאגט אלע דברות אויף איינמאל, און עס איז געזאגט געווארן אויף אזא אופן וואס 'אי אפשר לאזן לשמוע', דהיינו די אויערן פון א מענטש איז נישט מסוגל בדרך הטבע צו הערן. **דרשה ב** - 'אל כל הדברים האלה' מיינט אז די אייבישטער צוזאמען מיט יעדער דיבור פון די עשרת הדיברות האט ער אויך מפשר געוועהן די פרטי דינים וואס קומען ארויס פון דער דיבור, ווי למשל ביי די דיבור פון 'לא תרצח' איז אויך נכלל געווארן די איסור פון 'המלבין פני חבירו', וואס איז א סניף פון 'רציחה', וויבאלד ווען איינער פארשעמט איינעם ווערט ער ווייס, און די בלוט פון זיין פנים גייט אוועק און עס איז א מעין פון רציחה, און אזוי אויך ביי די דיבור פון לא תגנב, וואס בעצם מיינט עס גונב נפשות, אפילו אזוי האט מען אויך מפרש געוועהן די פרטי דינים וואס איז דא אין דער דיבור, אזוי ווי 'גונב ממון', און 'גונב דעת הבריות'.

איז 'על כרחך' מיז מען זאגן אז די צווייטע מאל עס שטייט 'לא תגנבו' רעדט מען פון א 'גונב ממון'?

און דער תולדות איז ממשיך און פרעגט: וכי תימא דכוונת ברייתא שניה דאמר או אינו אלא בגונב נפשות, רצה לומר ומה שנאמר לא תגנבו איירי בגונב ממון, ואיכפא סבירא ליה לברייתא זו לפי הסלקא דעתך. קשה, איך יעלה על הדעת לומר דמה שכתוב לא תגנבו איירי בגונב ממון, הא נלמד מענינו שהוא אחד מ"ג מדות. מאי אמרת, דסברת המקשן היה לומר שאין זה מדה, אם כן מה משני התרצן דבר הנלמד מענינו, הא לסברת המקשן אין זה מדה.

פירוש: דער תולדות איז ממשיך און איז מציע א נייער פשט אין די גמרא, דהיינו, די צווייטע ברייתא וואס פרעגט 'או אינו אלא בגונב נפשות', מיינט צו זאגן, אז אפשר זאל מען זאגן אז די פסוק פון 'לא תגנבו' רעדט מען 'גונב ממון', און די פסוק פון 'לא תגנבו' רעדט מען פון גונב נפשות. דהיינו מהיכי תיתי אז מען דרש'נט די ערשטע מאל עס שטייט לא תגנבו, אויף גונב נפשות, און די צווייטע מאל אויף גונב ממון, אפשר זאל מען זאגן פארקערט? אבער דער פשט איז זייער שווער, ווייל לפי דער פשט, ווען די צווייטע ברייתא ענטפערט אז מכה דער מדה פון 'דבר הלמד מענינו' לערנט מען אז די פסוק פון 'לא תגנבו' רעדט פון גונב ממון, איז על כרחך זעהט מען אז דער 'מקשן' נעמט אן דער תירוץ מכה די כלל פון 'דבר הלמד מענינו' און אויב די מקשן איז מסכים צו דער כלל, איז וואס איז בכלל זיין קשיא אז די פסוק 'לא תגנבו' זאל מען רעדן פון א גונב ממון, דארט איז דאך אויך דא די זעלבע מדה פון דבר הלמד מענינו אז מען רעדט דארט פון גונב נפשות, איז על כרחך קען מען נישט זאגן אז 'לא תגנבו' רעדט פון גונב ממון, איז וואס איז בכלל די קשיא פון די מקשן?

מכה די אלע קשיות קומט די תולדות און שרייבט: ונראה, דודאי אי אפשר לומר דסברת המקשן היה לומר שאין זה מדה, דהוא מלתא דפשיטא, וכולי עלמא מודו ד"ג מדות הנ"ל נאמרו למשה בסיני, אלא דסלקא דעתך לומר דאך דנלמד מענינו מכל מקום יש מקום לומר דלא תגנבו איירי בגונב ממון, אחר שביאר הפסוק ואמר (שמות כב, א) אם במחירת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים, ודרשו חז"ל ומת, הרי הוא כמת מעיקרא, שאם הרגו בעל הממון אינו נקרא רוצח, דידוע שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, ועל מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו, ולכך בן מות הוא... אם כן היה סברת ברייתא שניה לומר או אינו אלא לא תגנבו איירי בגונב נפשות, ומה שנאמר לא תגנבו איירי בגונב ממון. וכי תימא הא נלמד מענינו דלא תרצח ולא תנאף איירי במיתה וכו', זה אינו, דגם כאן איירי במיתה, דהא דין מיתה יש גם לגונב ממון כמ"ש ומת, שהוא בן מות, וכנ"ל. לכך הוצרך התרצן לשנויי דדבר הלמד מענינו הוא, דכאן איירי בגונב ממון, ואי גם לא תגנבו איירי בגונב ממון אם כן קשה תרי קראי בגונב ממון למה לי, אלא שמע מינה דלא תגנבו איירי בגונב נפשות, ולא תגנבו איירי בגונב ממון. ומה שהי' מקום להקשות על ברייתא ראשונה, כבר ביאר הש"ס עצמו במה שמביא תניא אידך, ואתי שפיר.

פירוש: דער תולדות קומט און לערנט אריין א נייער פשט אין די שקלא וטריא פון די גמרא. און ער איז מקדים מיט א אנדערע פסוק וואס שטייט דער וואך אין די פרשה ווי די תורה שרייבט: אם במחירת ימצא הגנב והקף וְמַת אִין לו דָּמִים (שמות כב, א). אין דער פסוק שטייט אז עס איז דא א אופן וואס אפילו א 'גונב ממון' באקומט די עונש פון מיתה [נפשות] דהיינו ווען די גנב קומט גנב'ענען אויף א אופן - במחירת - וואס עס זעהט אויס פאר די בעל הבית אז די גנב איז גרייט צו גנב'ענען אפילו עס גייט צו קומען אז די גנב גייט אים הרג'ענען, מעג די בעל הבית הרג'ענען דעם גנב. לפי זה איז אינו מחודש געווארן אז אפילו ביי א גונב ממון איז דא א פאל וואס ער ווערט גערעכנט ווי א 'גונב נפשות' - און ווי מען האט שוין אויבן מסביר געוועהן אין די ברייתא, אז גונב נפשות מיינט אז די עונש פון די גניבה איז

הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זי"ע אין זיין הייליג ספר 'תולדות יעקב יוסף' אין א לאנגע פלפול דער וואך אין די פרשה ברענגט אראפ די קשיא און ווי ער שרייבט: אלא דיש כאן עוד שני קושיות אחרות, ויבואר גם שני קושיות הראשונים כחדא מחתא, והוא מה שהקשה המזרחי, הא לא תגנבו מפורש בסנהדרין דף פ"ו (ע"א) דבגונב נפשות מיירי ולא בגונב ממון, ואם כן איך אמר אזן ששמע על הר סיני לא תגנבו, דזה אינו ענין לגונב ממון. ב' קשה, דלשפת יתר יחשב מה שאמר והלך וגנב, דהל"ל בקיצור ששמע לא תגנבו וגנב, תרצע.

פירוש: דער תולדות ברענגט אראפ די קשיא פון די מפרשים אויף רש"י וואס איז זענען יעצט עוסק, אז לכאורה איז די דיבור פון לא תגנב נישט אויף א גונב ממון נאר אויף איינער וואס איז א גונב נפשות. ובנוסף שטעלט זיך די תולדות וואס איז די לשון פון רש"י 'והלך' וגנב - דער גנב איז 'געגאנגען' און ער האט גע'גנב'עט, עס וואלט געוועהן גענוג ווען רש"י שרייבט פשוט: ששמע לא תגנבו "וגנב"?

און ער ענטפערט אויף דעם א הערליכע תירוץ בדרך פלפול, וזה לשונו: וכדי להבין זה, נציע לפניך דברי הש"ס הנ"ל (סנהדרין פו א) דאיתא שם: תנו רבנן, לא תגנבו, בגונב נפשות הכתוב מדבר, או אינו אלא בגונב ממון, אמרת צא ולמד מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דבר הלמד מענינו, במה הכתוב מדבר בנפשות, אף כאן בנפשות. תניא אידך לא תגנבו (ויקרא יט, יא) בגונב ממון הכתוב מדבר, או אינו אלא בגונב נפשות, אמרת דבר הלמד מענינו, במה הכתוב מדבר בממון, אף כאן בממון, ע"כ - פירוש: דער תולדות ברענגט אראפ די סוגית הגמרא אין מסכת סנהדרין ווי מען האט שוין אויבן געברענגט און מסביר געוועהן.

קומט דער תולדות און פרעגט אפאר שטארקע קשיות אויף די גמרא, וזה לשונו: ויש לתמוה לברייתא שניה דרצה לומר דגם לא תגנבו איירי בגונב נפשות, אם כן קשה ב' קראי למה לי בנפשות, דקיימא לן (סנהדרין לד א) מקרא א' יוצא לכמה טעמים, ואין טעם א' יוצא משני מקראות. וגם להתרצן קשה, דמשני דנלמוד מענינו, למה לי טעמא דנלמד מענינו, דבלאו הכי אי אפשר לומר דקאי על נפשות, דאם כן תרי קראי למה לי.

פירוש: דער תולדות שטעלט זיך אויף די צווייטע ברייתא [תניא אידך] ווי די ברייתא שטעלט זיך אויף דעם וואס עס שטייט 'לא תגנבו' אתה אומר בגונב ממון, או אינו אלא בגונב נפשות - פרעגט די תולדות, אז וואס איז די הו"א בכלל צו דרש'נען דעם פסוק 'לא תגנבו' אויף איינער וואס אז א גונב נפשות, פאר א גונב נפשות האט מען דאך שוין א פסוק פון 'לא תגנבו' אז מען טאר נישט גנב'ענען קיין נפשות און אויב האט מען דא נאך א פסוק ווי עס שטייט 'לא תגנבו', וואס איז בכלל די סברא אז דער פסוק קומט 'אויך' פאר א גונב נפשות, ובפרט, אז די גמרא אין סנהדרין זאגט: אמר אביי, אמר קרא אלהים שְׁתִּים זֶשׁמְעָתִי כִי עַז לְאֱלֹהִים, לערנט מען ארויס פון דעם: מקרא אחד יוצא לכמה טעמים - מען קען ארויס לערנען פון איין פסוק אסאך טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות - אבער מען גייט קיינמאל נישט ארויס לערנען 'איין דין' פון צוויי פסוקים, און אויב אזוי אויב מען האט נאך נאך א פסוק פון 'לא תגנבו', איז וואס איז בכלל די הו"א צו זאגן 'או אינו אלא בגונב נפשות'.

ובנוסף ווערט שווער אויף די 'תרצן' אז די גאנצע מקור אז 'לא תגנבו' מיינט גונב ממון לערנט מען ארויס פון די כלל 'דבר הלמד מענינו', און עס איז זייער שווער פארוואס דארף מען צו קומען צו דעם? אויב האט מען צוויי פסוקים פאר 'גניבה' און איינס האט מען איינגעזעצט פאר א 'גונב נפשות'

מיתה - איז לפי זה איז די תולדות מסביר די שקלא וטריא פון די גמרא אזוי: די ערשטע ברייתא לערנט ארויס מכה די כלל פון 'דבר הלמד מעניינו' אז די דיבור פון 'לא תגנב' רעדט ביי גונב נפשות. קומט אבער די צווייטע ברייתא און זאגט אז ווער זאגט אז 'לא תגנבו' מיינט 'גונב ממון', 'או אינו אלא בגונב נפשות', דיינו אפשר זאל מען זאגן אז די פסוק לא תגנב רעדט פון 'גונב ממון' אויף א פאל וואס די גנב באקומט די עונש פון מיתה, דיינו ביי הבא במחותרת, און דעם שטומט זייער גוט מיט די מדה פון 'דבר הלמד מענינו', ווייל הבא במחותרת וואס איז 'גונב ממון' באקומט אויך די עונש וואס דער 'לא תרצח' און די 'לא תנאף' באקומט, דיינו די עונש פון מיתה? אויף דעם ענטפערט די צווייטע ברייתא, אז מכה די מדה פון 'דבר הלמד מענינו' לערנט מען ארויס אז 'לא תגנבו' רעדט מען פון 'גונב ממון', און אין הכי נמי, אז די פסוק פון 'לא תגנבו' קען מען אויך רעדן פון 'גונב ממון', אבער לפי זה ווערט שווער, ווייל אויף 'גונב ממון' האט מען דאך שוין א פסוק דיינו 'לא תגנבו', און אויב אזוי 'תרי קראי למה לי?' איז על כרחך דאך מען זאגן אז די פסוק פון 'לא תגנבו' קומט פאר גונב נפשות, ווייל 'גונב ממון' האט שוין א פסוק. כפתור ופרח!

לפי זה איז די תולדות ממשיך און קומט צו צו זיין גרויסע תירוץ אויף די קשיא וואס די מפרשים פרעגט אויף רש"י: **ונראה לי דכתב הרמב"ם** (פירוש המשניות סנהדרין פרק ח משנה ו) **על משנה דמחותרת הנ"ל, דדוקא דרך הליכתו הוא במיתה ואם הכהו אין לו דמים, אבל דרך חזירתו שכבר פנה לצאת, אסור להרגו ויש לו דמים, יעו"ש. נמצא יש לומר לפי זה דלא תגנבו איירי בגונב ממון, ואיירי בדרך הליכתו שהוא במיתה, דהוא דבר הנלמד מענינו. ולא תגנבו הנאמר בפ' קדושים איירי גם כן בגונב ממון אלא שהי' דרך חזירתו דליכא צד מיתה כלל רק תשלומין, ואם אין לו נמכר, שהוא נלמד מענינו דאיירי בממון דוקא.**

ונראה דאין הכי נמי, דאם גנב במחותרת ממון דרך הליכתו, אזהרתו מלא תגנבו גם כן, והא דנקיט הש"ס לא תגנבו בגונב נפשות הכתוב מדבר, ר"ל גם כן בגונב נפשות איירי, אבל באמת גם בגונב ממון ויש בו מיתה נכלל בלא תגנבו האמור כאן... וע"כ מוכח זה בברייתא ראשונה, דאמר לא תגנבו בגונב נפשות, או אינו אלא בגונב ממון. ור"ל, דמתחלה רצה לומר דלא תגנבו איירי גם בגונב נפשות שהוא במיתה, והוא הדין לגונב ממון שהוא במיתה, כגון דרך הליכתו, נכלל גם כן בלא תגנבו. ועל זה אמר או אינו אלא בגונב ממון, ר"ל דלא איירי בשניהם, רק בגונב ממון שאין בו מיתה, והיינו דרך חזירתו. ומשני דנלמד מענינו, מה להלן שהוא במיתה אף כאן כל שיש בו מיתה נכלל בלא תגנבו, הן בגונב נפשות או בגונב ממון במחותרת דרך הליכתו. ולאפוקי דרך חזירתו דאין בו צד מיתה, שהוא נלמד מלא תגנבו

פירוש: דער תולדות איז מקדים מיט א שטיקל וואס די רמב"ם שרייבט אין זיין פירוש המשניות אין מסכת סנהדרין פרק ח משנה ו, וזה לשונו: **ולפיכך הבא במחותרת אם שכר חבית בשעת כניסתו ולא היו שם עדים שדמו מותר והוא אמרו אין לו דמים הרי זה פטור מדמי החבית, ואם שברה ביציאתו אחר שפנה עורף לצאת שאסור להרגו... הרי זה חייב בדמי החבית - פירוש: די רמב"ם איז מחדש אז די גאנצע דין פון 'הבא במחותרת' אז ער איז מחיוב מיתה, איז דוקא 'בכניסתו', דיינו 'ווען די גנב גייט' יעצט גנב'ענען, דעמאלטס קען מען הרג'ענען די גנב, און וועגן דעם איז די גנב פטור אויף**

¹ און קורצן: דער תולדות איז מסביר די סוגיית הגמרא אז איין ברייתא איז אן השלמה צו די אנדערע, דיינו אפילו אין די ערשטע ברייתא איז משמע אז מען לערנט ארויס אז 'לא תגנבו' מיינט 'גונב נפשות' מכה די מדה פון דבר הלמד מענינו, אבער ווען די צווייטע ברייתא קומט און פרעגט אתה אומר גונב ממון או אינו אלא בגונב נפשות, קומט די צווייטע ברייתא בעצם אפפרעגן די ערשטע ברייתא [ווייל א גונב ממון בעצם איז אויך דא מיתה, ביי הבא במחותרת], און אויב אזוי האט מען נישט קיין מקור פאר א 'גונב נפשות', נאר נאך וואס די צווייטע ברייתא איז מסביר אז די מקור פון 'גונב ממון' לערנט

'תשלומין' ווייל בעצם האט ער יעצט א גרעסערע עונש פון קם ליה מדרבה מיניה, אבער 'ביציאתו' ווען די גנב איז אויף די וועג ארויס פון די הויז, מעג מען נישט הרג'ענען די גנב, און וועגן דעם גייט די גנב יא זיין חייב בתשלומין וויבאלד יעצט האט ער נישט די קם ליה מדרבה מיניה. על כל פנים זעהט מען פון דער רמב"ם אז אפילו הבא במחותרת איז דא חילוק צו עס איז 'בכניסתו' אדער 'ביציאתו'.

קומט די תולדות און מאכט א שטיקל סך הכל און ער זאגט אזוי: דער לאו פון 'לא תגנב' וואס עס שטייט ביי די עשרת הדיברות, רעדט מען פון 'גונב נפשות', איז יעצט למסקנא וואס מען האט צוויי פסוקים איינס לא תגנב, און די אנדערע לא תגנבו, און מען האט געזאגט אז לא תגנב רעדט פון גונב נפשות, און לא תגנבו רעדט פון גונב ממון, קען מען לעולם זאגן אז אין די פסוק פון לא תגנב, איז אויך נכלל די סארט 'גונב ממון' וואס האט אויף זיך די עונש פון מיתה, דיינו דער הבא במחותרת בכניסתו, ווייל דעם קען מען דאך אויך ארויס לערנען מיט די מדה פון 'דבר הלמד מענינו', ווייל אויך ביי אים באקומט מען מיתה, און די פסוק פון 'לא תגנבו', לערנט מען ארויס יעדער פשוט'ער גונב ממון, און אזוי אויך א גונב ממון במחותרת 'ביציאתו', וואס ער איז נישט חייב מיתה.

לפי זה איז דער תולדות מסיים בדרך נפלא ביותר: **ובזה יובן, דמשני: אזן ששמע על הר סיני לא תגנבו והל"ך וגנב תרצע, ר"ל שאם גנב דרך הליכתו שהי' בן מות, ואזהרתו מלא תגנבו. אבל בגונב דרך חזירתו שאין בו צד מיתה, באמת נלמד מלא תגנבו דאיירי בממון - פירוש: לפי זה שטומט די ווערטער פון רש"י הפלא ופלא, רש"י איז מדייק און ער שרייבט: אז 'ששמע על הר סיני לא תגנבו' והל"ך וגנב, דיינו רש"י איז מדייק אז מען רעדט דא פון א גנב געפינט זיך אויף א 'דרך הליכה' דיינו רש"י וויל דא מדייק זיין און זאגן אז מען רעדט דא ווען איינער גייט דא במחותרת און ער איז 'בדרך כניסתו' וואס דעמאלטס האט ער א חיוב מיתה אויף זיך, און אויב ער האט א חיוב מיתה אויף זיך, לערנט מען דאך ארויס זיין חיוב - אפילו עס איז א גונב ממון - פון דעם דיבור 'לא תגנבו', און אויב אזוי האט ער דאך געהערט ממש דעם לאו אויף די בארג סיני, וועגן דעם איז מען אים מרצע די אוזן. הפלא ופלא!**

תירוצו של הגאון רבי שמאי גינזבורג ז"ל

הגאון האדיר רבי שמאי גינזבורג ז"ל במגדולי חסידיו גור, אין זיין הפלא'דיגע ספר 'אמרי שמאי' (בפרשתן), ענטפערט אויף דעם קשיא קורץ און שארף כדרכו של גאוני פולין וזה לשונו: **ואפשר לומר משום כך מביאים פסוק הכתוב בגונב נפשות, משום דאיתא בבא קמא (ק"ט, א) כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו - פירוש: שטייט אין גמרא מסכת בבא קמא, רבי יוחנן זאגט איינער וואס גזל'ט פון זיין חבר א שוה פרוטה איז עס גערעכנט ווי ער נעמט אוועק זיין נשמה פון אים. זעהט מען פון דער גמרא אז יעדער גונב ממון בעצם איז אויך א גונב נפשות, וועגן דעם פאסט צו ברענגן די פסוק פון 'לא תגנבו' אפילו די פסוק רעדט פון גונב נפשות, ווייל א גוזל ממון איז דאך בעצם אויך א גוזל נפש.**

מען ארויס פון 'לא תגנבו' מכה די מדה פון 'דבר הלמד מענינו', איז לפי זה בלייבט איבריג די פסוק פון 'לא תגנבו', איז על כרחך קומט דער פסוק פון 'לא תגנבו' אויף גונב נפשות. און די נקודות החידוש פון די תולדות איז: לפי די פשוטע פשט ווי מען לערנט אייביג די גמרא, לערנט מען ארויס 'גונב נפשות' מכה די מדה פון 'דבר המלמד מענינו', אבער לפי די פשט פון די תולדות לערנט מען ארויס 'גונב נפשות' פשוט ווייל די פסוק פון 'לא תגנבו' איז איבריג. ודו"ק.